WOMEN'S PARTICIPATION AND HEROISM ON THE HOME FRONT DURING WORLD WAR II (THE CASE OF THE SYRDARYA REGION)

Mamadaliyeva Shoxista Xudoyberdiyevna
History Teacher at the Halima Khudoyberdiyeva Creative School under the Agency for Specialized Educational Institutions

Abstract

This thesis examines the activities of Uzbek women on the front lines and the home front during World War II, their contributions to victory, and the labor heroism of women who lived in the territory of present-day Syrdarya Region. During the war, women worked actively in agriculture, industry, medicine, education, and other sectors, playing an important role in supplying the front with essential products, clothing, and medical assistance. The thesis also emphasizes the importance of preserving women's heroism in historical memory, studying local archival documents, and passing this legacy on to future generations.

Keywords

World War II, Uzbek women, home front, labor heroism, Syrdarya region, agriculture, historical memory, patriotism.

IKKINCHI JAHON URUSHIDA AYOLLARNING ISHTIROKI VA FRONT ORTIDAGI JASORATLARI (SIRDARYO HUDUDI MISOLIDA)

Mamadaliyeva Shoxista Xudoyberdiyevna
Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari agentligi Halima Xudoyberdiyeva nomidagi ijod maktabi tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur tezisda Ikkinchi jahon urushi yillarida O'zbekiston ayollarining front va front ortidagi faoliyati, ularning g'alabaga qo'shgan hissasi hamda hozirgi Sirdaryo viloyati hududida yashagan xotin-qizlarning mehnat jasoratlarini

o‘rganish masalalari yoritiladi. Urush davrida ayollar qishloq xo‘jaligi, sanoat, tibbiyot, ta’lim va boshqa sohalarda faoliyat yuritib, frontni zarur mahsulotlar, kiyim-kechak va tibbiy yordam bilan ta’minlashda muhim o‘rin tutganlar. Shuningdek, tezisda ayollar jasoratini tarixiy xotirada saqlash, mahalliy arxiv hujjatlarini o‘rganish va avlodlarga yetkazishning ahamiyati ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: Ikkinchi jahon urushi, o‘zbek ayollari, front orti, mehnat jasorati, Sirdaryo hududi, qishloq xo‘jaligi, tarixiy xotira, vatanparvarlik.

Kirish

Ikkinchi jahon urushi (1939–1945) insoniyat tarixidagi eng dahshatli qurolli to‘qnashuvlardan biri bo‘lib, millionlab insonlarning hayotiga ta’sir ko‘rsatdi. 1941-yil 22-iyunda fashistlar Germaniyasining Sovet Ittifoqiga hujumi boshlanganidan so‘ng O‘zbekiston aholisi ham urushning og‘ir sinovlariga duch keldi. Minglab erkaklar frontga safarbar etildi. Natijada qishloq xo‘jaligi, sanoat, transport, ta’lim va sog‘liqni saqlash sohalaridagi ko‘plab vazifalar ayollar hamda yoshlar zimmasiga tushdi.

Urush yillarida o‘zbek ayollari nafaqat oilalarini asrab-avaylash, balki mamlakat iqtisodiyotini barqaror saqlash, frontni oziq-ovqat va boshqa zarur mahsulotlar bilan ta’minlash, yaradorlarga yordam berish kabi mas’uliyatli vazifalarni ham bajardilar. Ularning faoliyati frontdagi jangovar harakatlar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, umumiy g‘alabaga munosib hissa qo‘shdi.

Mazkur mavzuni Sirdaryo hududi misolida o‘rganish alohida ahamiyatga ega. Hozirgi Sirdaryo viloyati 1963-yilda tashkil etilgan bo‘lsa-da, uning hududidagi aholi punktlari va xo‘jaliklar urush yillarida O‘zbekistonning o‘sha davrdagi ma’muriy-hududiy tizimi tarkibida bo‘lgan. Shu bois hudud tarixini o‘rganishda hozirgi viloyat chegaralarini tarixiy ma’muriy birliklar bilan solishtirish, mahalliy arxiv hujjatlari va xotira materiallaridan foydalanish lozim.

Asosiy qism

1. Urush yillarida o‘zbek ayollarining front ortidagi faoliyati

Urush boshlanishi bilan O‘zbekiston iqtisodiyoti front ehtiyojlariga moslashtirildi. Mehnatga layoqatli erkaklarning katta qismi harbiy xizmatga ketgani sababli qishloq xo‘jaligi va ishlab chiqarishda ishchi kuchiga ehtiyoj ortdi. Bunday sharoitda ayollar dalalarda mehnat qilish, hosil yig‘ish, chorvachilik bilan shug‘ullanish, korxonalarda ishlash va kundalik xo‘jalik ishlarini bajarish orqali iqtisodiy hayotning uzluksizligini ta’minladilar.

Qishloq xo‘jaligi frontni oziq-ovqat bilan ta’minlashda muhim ahamiyatga ega edi. Ayollar ekin ekish, sug‘orish, hosilni yig‘ib olish va uni qayta ishlash ishlarida faol qatnashdilar. Ayniqsa, paxtachilik va g‘allachilik bilan bog‘liq ishlar katta mehnat talab qilgan. Ko‘plab ayollar uzoq ish kunlari, moddiy qiyinchiliklar va oilaviy mas’uliyatlarga qaramay, ishlab chiqarish vazifalarini bajarishga intildilar.

Front ortidagi jasorat faqat jismoniy mehnat bilan cheklanmagan. Ayollar frontdagi askarlar uchun kiyim-kechak, oziq-ovqat va zarur buyumlar tayyorlash, xayriya yig‘imlarida qatnashish hamda harbiy xizmatchilarning oilalariga yordam berish orqali ham o‘z hissalarini qo‘shdilar. Bunday faoliyat urush davrida jamiyatning birdamligini mustahkamlashga xizmat qildi.

2. Ayollarning tibbiyot, ta’lim va ijtimoiy sohalardagi xizmatlari

Urush davrida tibbiyot xodimlarining faoliyati nihoyatda muhim bo‘ldi. Shifokorlar, hamshiralar va sanitariya xodimlari yaradorlarni davolash, kasalliklarning tarqalishiga qarshi kurashish va aholining salomatligini saqlash uchun mehnat qildilar. O‘zbekiston hududiga ko‘plab yaradorlar va evakuatsiya qilingan aholi keltirilgani tibbiy xizmatlarga bo‘lgan ehtiyojni oshirdi.

Ayollar shifoxonalar va boshqa tibbiyot muassasalarida xizmat qilish bilan birga, sanitariya tadbirlarida ham qatnashdilar. Ularning fidoyiligi ko‘plab insonlarning hayotini saqlab qolish va urush oqibatlarini yengillashtirishga yordam berdi.

Ta’lim sohasida ishlagan ayollar esa og‘ir sharoitlarga qaramay, bolalarning bilim olishini davom ettirishga intildilar. O‘qituvchilar yosh avlodni tarbiyalash, ularda vatanparvarlik va insonparvarlik tuyg‘ularini shakllantirish bilan birga, urush sababli qiyin ahvolga tushgan bolalarga ma’naviy ko‘mak ko‘rsatdilar.

Shuningdek, urush davrida frontga ketgan kishilarning oilalarini qo‘llab-quvvatlash, yetim qolgan bolalarga g‘amxo‘rlik qilish va kundalik hayotdagi qiyinchiliklarni yengish masalalarida ham ayollarning o‘rni katta bo‘ldi.

3. Sirdaryo hududi misolida ayollarning mehnat jasorati

Hozirgi Sirdaryo viloyati hududining urush yillaridagi tarixini o‘rganish mintaqa aholisining umumiy g‘alabaga qo‘shgan hissasini aniqlash imkonini beradi. Bunda hududdagi qishloq xo‘jaligi, aholi turmushi, mehnat resurslari va front bilan aloqador faoliyatni tarixiy manbalar asosida tahlil qilish zarur.

Urush davrida bugungi Sirdaryo viloyati hududidagi aholi punktlarida ham qishloq xo‘jaligi ishlari va kundalik xo‘jalik faoliyati davom ettirilgan. Erkaklarning frontga ketishi natijasida ayollar oilaviy yumushlar bilan birga ishlab chiqarish vazifalarini ham bajarishga majbur bo‘lganlar. Ularning mehnati hududdagi xo‘jaliklar faoliyatini davom ettirish va aholining asosiy ehtiyojlarini ta’minlashda muhim o‘rin tutgan.

Sirdaryo hududidagi ayollarning jasoratini o‘rganishda, avvalo, urush yillarida faoliyat yuritgan xo‘jaliklar, mehnat jamoalari, tibbiyot muassasalari va ta’lim tashkilotlari haqidagi ma’lumotlarni to‘plash lozim. Shuningdek, frontga safarbar qilingan kishilarning oilalari, mehnat faxriylari va ularning avlodlari xotiralari ham tarixiy tadqiqotlar uchun muhim manba bo‘lishi mumkin.

Bunda tarixiy aniqlikni ta’minlash alohida ahamiyatga ega. Hozirgi Sirdaryo viloyati nomi va ma’muriy chegaralarini 1941–1945-yillarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri tatbiq etish to‘g‘ri bo‘lmaydi. Shu sababli mahalliy ayollarning aniq ismlari, mehnat ko‘rsatkichlari, mukofotlari va faoliyat yo‘nalishlari faqat arxiv hujjatlari, rasmiy

ma’lumotnomalar yoki ishonchli tarixiy manbalar bilan tasdiqlangan taqdirdagina keltirilishi kerak.

4. Ayollar jasoratini tarixiy xotirada saqlashning ahamiyati

Ikkinchi jahon urushida ayollarning ishtirokini o‘rganish nafaqat tarixiy voqealarni yoritish, balki yosh avlodda vatanparvarlik, mehnatsevarlik, insonparvarlik va ijtimoiy mas’uliyat tuyg‘ularini shakllantirish uchun ham muhimdir.

Sirdaryo hududida bu boradagi tadqiqotlarni rivojlantirish uchun mahalliy muzeylar, davlat arxivlari, ta’lim muassasalari va mahalla tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish mumkin. Urush qatnashchilari va front ortida mehnat qilgan insonlar haqidagi mavjud hujjatlarni raqamlashtirish, oilaviy arxivlarni o‘rganish va keksa avlod vakillarining xotiralarini yozib olish tarixiy merosni saqlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, maktablar va oliy ta’lim muassasalarida mahalliy tarixga bag‘ishlangan davra suhbatlari, ilmiy-amaliy konferensiyalar va ko‘rgazmalar tashkil etish maqsadga muvofiq. Bunday tadbirlar orqali yoshlar o‘z hududining tarixini chuqurroq anglaydi hamda urush davrida mehnat qilgan ayollarning xizmatlarini qadrlashni o‘rganadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Ikkinchi jahon urushi yillarida O‘zbekiston ayollari front va front ortida katta jasorat ko‘rsatdilar. Ular qishloq xo‘jaligi, ishlab chiqarish, tibbiyot, ta’lim va ijtimoiy hayotning turli sohalarida mehnat qilib, mamlakatning urush sharoitidagi faoliyatini davom ettirishga munosib hissa qo‘shdilar. Ularning fidoyiligi nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash, balki jamiyatda hamjihatlik va o‘zaro yordam muhitini saqlashda ham muhim ahamiyat kasb etdi.

Sirdaryo hududi misolida mazkur mavzuni o‘rganish mintaqa tarixining kam yoritilgan jihatlarini aniqlash imkonini beradi. Buning uchun hozirgi viloyat hududiga

mos keladigan tarixiy ma’muriy birliklarni aniqlash, arxiv hujjatlari va mahalliy xotira materiallarini tizimli ravishda o‘rganish zarur. Natijada urush yillarida mehnat qilgan ayollarning hayoti, faoliyati va jasorati haqida ishonchli tarixiy tasavvur shakllantirish mumkin bo‘ladi.

Ayollar jasoratini o‘rganish, ularning xizmatlarini e’tirof etish va bu tarixiy xotirani kelajak avlodlarga yetkazish bugungi kunning muhim ma’naviy-ma’rifiy vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekistonning Ikkinchi jahon urushi yillaridagi tarixi bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar va tarixiy nashrlar.
2. O‘zbekiston Milliy arxivi hujjatlari: 1941–1945-yillardagi mehnat safarbarligi, qishloq xo‘jaligi va ijtimoiy hayotga oid materiallar.
3. Sirdaryo viloyati davlat arxivi materiallari va mahalliy o‘lkashunoslik manbalari.
4. O‘zbekiston tarixi bo‘yicha oliy ta’lim muassasalari uchun darslik va o‘quv qo‘llanmalar.
5. Ikkinchi jahon urushi qatnashchilari, front orti mehnat faxriylari va ularning avlodlari xotiralari asosida tuzilgan mahalliy tarixiy to‘plamlar.